

Stanowisko
Zarządu Śląskiego Związku Gmin i Powiatów
z dnia 20 marca 2026 r.

w sprawie: przyszłości europejskiego wsparcia dla transformacji energetycznej województwa śląskiego po 2027 roku

W imieniu Zarządu Śląskiego Związku Gmin i Powiatów reprezentującego 170 różnej wielkości jednostek samorządu terytorialnego z terenu całego województwa śląskiego – regionu historycznie najbardziej związanego z wydobywaniem węgla w skali całej Unii Europejskiej – wyrażamy głębokie zaniepokojenie pojawiającymi się sygnałami dotyczącymi możliwości istotnego ograniczenia przyszłego kształtu polityki wsparcia Unii Europejskiej wobec tzw. regionów węglowych, znajdujących się w procesie transformacji energetycznej, w tym zwłaszcza naszego województwa. Szczególnie negatywnie oceniamy zapowiadaną możliwość zakończenia funkcjonowania Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST) po 2027 r., który wedle deklaracji decydentów unijnych jeszcze kilka lat temu był zapowiadany jako ważny instrument długofalowy, którego oddziaływanie będzie kontynuowane w kolejnych perspektywach finansowych.

Dla naszego regionu proces transformacji energetycznej ma charakter wyjątkowy w skali całej Unii Europejskiej zarówno pod względem skali, jak i złożoności, obejmując szereg przemian gospodarczych, społecznych i środowiskowych, choć ich zakres, intensywność i tempo są zróżnicowane w poszczególnych podregionach województwa śląskiego. To właśnie w naszym regionie – wedle analiz Komisji Europejskiej sprzed kilku lat – mieliśmy do czynienia z najwyższą intensyfikacją zatrudnienia w górnictwie i przemyśle okołogórnictwym, istniało najwięcej gospodarczych powiązań z sektorem górnictwem, ale również obserwowano najwięcej negatywnych skutków środowiskowych i społecznych.

Proces transformacji energetycznej to sytuacja nadzwyczajna i bezprecedensowa, na niespotykaną dotąd skalę, mimo że procesy restrukturyzacyjne (związane z zamykaniem czynnych kopalń i reedukacją zatrudnia w sektorze wydobywczym) prowadzone są w naszym regionie od ponad 25 lat. Podregion katowicki pozostaje wciąż jednym z najbardziej uprzemysłowionych obszarów. Skalę potencjalnych konsekwencji nieotrzymania środków z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji dobrze obrazuje m.in. sytuacja miasta Ruda Śląska. W jego granicach administracyjnych funkcjonują obecnie dwa podmioty: Polska Grupa Górnicza S.A. z siedzibą w Katowicach (zatrudniająca aktualnie 35 tysięcy osób) oraz Spółka Restrukturyzacji Kopalń S.A. z siedzibą w Bytomiu (z zatrudnieniem prawie 2 tysięcy osób). Pozbawienie miasta dotacji w ramach Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji może skutkować nie tylko katastrofą gospodarczą, ale przede wszystkim społeczną.

Ponadto cała powierzchnia Rudy Śląskiej jest lub była pokryta obszarami górnictwem. Kilkusetletnia działalność wydobywcza spowodowała olbrzymią degradację środowiska oraz istniejącej infrastruktury: budynki, drogi, infrastruktura sieciowa. Szacowana w 2020 roku wartość prac naprawczych określona została na ponad 1 mld złotych. Składają się na nią koszty rektyfikacji i usuwania uszkodzeń budynków mieszkalnych, szkół, przedszkoli, infrastruktury (szczególnie kanalizacyjnej), docelowych napraw nawierzchni dróg oraz przywrócenia właściwych stosunków wodnych.

Aby zaufanie i zaangażowanie mieszkańców w procesy transformacyjne nie zostało utracone, niezbędne jest kontynuowanie rozpoczętych działań i zapewnienie stabilnego i długofalowego źródła wsparcia, które będzie wdrażane przez sprawdzoną i skuteczną partnerską współpracę samorządu województwa oraz lokalnego. Zaangażowanie władz lokalnych oraz partnerów społeczno-gospodarczych w projekty i działania wypracowane oddolnie w regionach górniczych obrazują, jak dzięki partnerskiej współpracy z samorządem województwa społeczności mogą wykorzystać środki FST zgodnie z własnymi potrzebami i według swoich pomysłów.

Przez kilka lat funkcjonowania unijnego wsparcia dla tych przemian, zwłaszcza oddziaływania funduszu sprawiedliwej transformacji, ale i szerzej całej Polityki Spójności, udało się zapoczątkować wiele z nich, jednak do ukończenia procesów transformacji pozostała wciąż daleka, trudna i bardzo kosztowna droga. Kontynuacja jego działań jest zatem niezbędna do osiągnięcia założonych celów ekologicznych, klimatycznych, gospodarczych i społecznych.

Kwestia ciągłości, stabilności i przewidywalności wsparcia regionów węglowych przechodzących transformację energetyczną ma dla nas fundamentalne znaczenie. Procesy transformacyjne wywołującą rozległe konsekwencje gospodarcze i społeczne, których zagospodarowanie w ujęciu pozytywnym stara się wspierać tzw. sprawiedliwa transformacja. Z kolei utrzymanie wiarygodności deklaracji decydentów unijnych w zakresie długotrwałego charakteru tego instrumentu, mimo zmieniających się uwarunkowań i aktualnej trudnej sytuacji geopolitycznej, w jakiej znalazła się UE, może mieć istotne znaczenie dla zachowania, podważanego w ostatnim czasie zaufania społecznego wobec instytucji Unii Europejskiej w regionach przechodzących te trudne procesy.

Dlatego Zarząd Śląskiego Związku Gmin i Powiatów apeluje o podjęcie pilnych działań zapewniających utrzymanie specjalnego, stabilnego systemu wsparcia dla regionów Unii Europejskiej, będących w trakcie procesu transformacji energetycznej, kontynuującego oddziaływanie Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji jako uzupełniającego dla Polityki Spójności instrumentu dedykowanego podregionom górniczym. System ten powinien dysponować odrębną alokacją finansową, adekwatną do skali wyzwań, wspierając szeroko rozwój nowoczesnych, bezpiecznych energetycznie, a tym samym bardziej odpornych i konkurencyjnych modeli gospodarczych, w których społeczności lokalne z tzw. regionów węglowych będą mogły odnaleźć swoją godną przyszłość.

Śląski Związek Gmin i Powiatów

Piotr Kuczera
Przewodniczący Związku

